

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	15
----------------	----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο χώρος ως παιδαγωγικό πεδίο σε προσχολικά περιβάλλοντα μάθησης	25
1.1. Εισαγωγή	25
1.2. Το περιεχόμενο της έννοιας «χώρος»	28
1.3. Παιδαγωγική διάσταση του χώρου	28
1.4. Η σημασία της σχέσης με τον χώρο στην προσχολική ηλικία	40
1.5. Κριτήρια για την οργάνωση του χώρου σύμφωνα με διεθνείς οργανισμούς	58
1.5.1. Χώρος και αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές	58
1.5.2. Χώρος και κριτήρια NAEYC	61
1.5.3. Διεθνείς προδιαγραφές για τις αναλογίες παιδιών-παιδαγωγών	65
1.5.4. Διεθνείς προδιαγραφές για το μέγεθος της ομάδας	67
1.6. Η προσέγγιση του χώρου από διάφορα προγράμματα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης	68
1.6.1. Ο χώρος στο πρόγραμμα της Montessori	69
1.6.2. Ο χώρος στο πρόγραμμα Reggio Emilia	71
1.6.3. Ο χώρος στο πρόγραμμα Υψηλών Στόχων (High/Scope)	74
1.6.4. Ο χώρος στα πλαίσια του προγράμματος Sure Start	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η οργάνωση του χώρου	83
2.1. Εισαγωγή	83
2.2. Η έννοια της οργάνωσης	84
2.3. Σκοπός της οργάνωσης	85
2.4. Στοιχεία σχεδιασμού και διαμόρφωσης του χώρου του προσχολικού κέντρου σύμφωνα με τις ανάγκες των παιδιών	87
2.5. Ο χώρος του προσχολικού περιβάλλοντος μάθησης ως ειδική περίπτωση	95
2.6. Ενήλικες στο προσχολικό περιβάλλον μάθησης	102
2.6.1. Οι γονείς	103
2.6.2. Οι παιδαγωγοί	104
2.6.3. Οι διευθυντές	106
2.6.4. Το βοηθητικό προσωπικό	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Διατάξεις και αρχές σχεδιασμού του χώρου των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών	109
3.1. Εισαγωγή	109
3.2. Κριτήρια επιλογής του χώρου του παιδικού σταθμού	110
3.3. Κατασκευαστικές διατάξεις για τους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς	111
3.3.1. Διατάξεις χώρων	111
3.3.2. Διατάξεις ασφαλείας	112
3.3.3. Τελειώματα χώρων (δάπεδα - τοίχοι)	113
3.3.4. Συστήματα θέρμανσης - φωτισμού - αερισμού	114
3.3.5. Περιβάλλον χώρος	116
3.4. Αρχές σχεδιασμού και οργάνωσης των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών	117
3.5. Οργανική δομή των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών	121
3.5.1. Υποδοχή - διοίκηση	121
3.5.2. Χώροι των παιδιών	125
Α. Τμήμα βρεφών	127
Β. Τμήμα νηπίων	131
3.5.3. Χώροι βοηθητικών υπηρεσιών	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Διατάξεις και αρχές σχεδιασμού του χώρου των νηπιαγωγείων	137
4.1. Εισαγωγή	137
4.2. Διατάξεις ασφαλείας	138
4.2.1. Εξωτερικοί χώροι	139
4.2.2. Εσωτερικοί χώροι	141
4.3. Βασικές αρχές ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων	144
4.4. Χωροθέτηση - προσανατολισμός	144
4.5. Συνθήκες φωτισμού	145
4.6. Αερισμός - θόρυβος	146
4.7. Αύλειοι χώροι	147
4.8. Στοιχεία σχεδιασμού και οργανική δομή των νηπιαγωγείων και των ολοήμερων σχολείων	148
4.8.1. Αίθουσα διδασκαλίας	149
4.8.2. Βιβλιοθήκη	150
4.8.3. Χώρος ανάπαυσης	150
4.8.4. Τραπεζαρία - κουζίνα	150
4.8.5. Πολυδύναμος χώρος	151
4.8.6. Χώροι υγιεινής νηπίων	151
4.8.7. Αύλειος χώρος	151

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η υλική οργάνωση των προσχολικών περιβαλλόντων μάθησης	153
5.1. Εισαγωγή	153
5.2. Το κτίριο	153
5.3. Έπιπλα και εξοπλισμός	155
5.4. Η εσωτερική διακόσμηση	158
5.5. Η διαρρύθμιση του χώρου	161

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Η οργάνωση του εσωτερικού χώρου σε μικρές ενότητες	165
6.1. Εισαγωγή	165
6.2. Οργάνωση του χώρου σε κέντρα ενδιαφέροντος	165
6.3. Οργάνωση του χώρου σε εργαστήρια	170
6.4. Οργάνωση του χώρου σε σταθμούς μάθησης	171

6.5. Οργάνωση του χώρου σε περιοχές δραστηριοτήτων	172
6.6. Οργάνωση του χώρου σε περιοχές λειτουργίας ομάδων	172

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Ο εξωτερικός χώρος του προσχολικού περιβάλλοντος μάθησης	175
7.1. Παιδαγωγική διάσταση του εξωτερικού χώρου	175
7.2. Διαρρύθμιση του εξωτερικού χώρου	178
7.3. Οργάνωση και εξοπλισμός του εξωτερικού χώρου με βάση τις αναπτυξιακές ανάγκες των παιδιών	184
7.3.1. Βρέφη	184
7.3.2. Μικρά παιδιά	185
7.3.3. Νήπια	190

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Μεθοδολογία της έρευνας	197
8.1. Σκοπός της έρευνας	197
8.2. Υποθέσεις της έρευνας	199
8.3. Η διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας	200
8.3.1. Μεθοδολογική προσέγγιση	200
8.3.2. Το χρονικό της συλλογής του εμπειρικού υλικού	201
8.3.3. Αξιοπιστία και εγκυρότητα της έρευνας	202
8.4. Μέσα συλλογής δεδομένων	202
8.5. Είδη δεδομένων και στατιστικές τεχνικές	203

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Επίπεδο ποιότητας του χώρου σε ελληνικά προσχολικά περιβάλλοντα μάθησης	205
9.1. Επίπεδο ποιότητας φυσικού περιβάλλοντος των τάξεων του δείγματος	205
9.2. Η υλική οργάνωση των τάξεων του δείγματος	208
9.2.1. Ποιότητα εσωτερικού χώρου των τάξεων του δείγματος	208
9.2.2. Έπιπλα για ρουτίνες προσωπικής φροντίδας, παιχνίδι και μάθηση	210

9.2.3. Παροχές για ξεκούραση και άνεση	212
9.2.4. Χώρος για εκούσια μόνωση	214
9.2.5. Διακόσμηση της τάξης - εκθέματα που σχετίζονται με το παιδί	216
9.2.6. Προώθηση της αποδοχής της διαφορετικότητας	219
9.3. Διαρρύθμιση και οργάνωση του εσωτερικού χώρου	220
9.3.1. Η περιοχή της βιβλιοθήκης	222
9.3.2. Λεπτή κινητικότητα	225
9.3.3. Τέχνη - εικαστικά	228
9.3.4. Μουσική και κίνηση	231
9.3.5. Οικοδομικό υλικό	233
9.3.6. Άμμος/νερό	236
9.3.7. Δραματικό παιχνίδι	237
9.3.8. Φύση/επιστήμη	240
9.3.9. Μαθηματικά/αριθμοί	243
9.3.10. Χρήση τηλεόρασης, βίντεο και υπολογιστών	245
9.4. Η ποιότητα των χώρων για δραστηριότητες φροντίδας	247
9.4.1. Ύπνος	247
9.4.2. Τραπεζαρία	247
9.4.3. Τουαλέτα/αλλαγή πάνας	248
9.5. Χώρος και εξοπλισμός για παιχνίδι αδρής κινητικότητας	251
9.6. Χώροι εκπαιδευτικού προσωπικού	256
9.6.1. Κάλυψη προσωπικών αναγκών εκπαιδευτικού προσωπικού	256
9.6.2. Κάλυψη επαγγελματικών αναγκών εκπαιδευτικού προσωπικού	258
9.7. Συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας	260

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Γενική επισκόπηση των αποτελεσμάτων της έρευνας	265
10.1. Εισαγωγή	265
10.2. Επίπεδο ποιότητας φυσικού περιβάλλοντος των τάξεων του δείγματος	266
10.3. Η υλική οργάνωση και η ποιότητα του εσωτερικού χώρου των τάξεων του δείγματος	268
10.4. Διαρρύθμιση και οργάνωση του εσωτερικού χώρου	271
10.5. Η ποιότητα των χώρων για δραστηριότητες φροντίδας	275
10.6. Χώρος και εξοπλισμός για παιχνίδι αδρής κινητικότητας	276
10.7. Χώροι εκπαιδευτικού προσωπικού	277
10.8. Συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας	278

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Συμπερασματική συζήτηση	279
11.1. Συμπεράσματα	279
11.2. Προτάσεις	285
Βιβλιογραφία	291
Ελληνόγλωσση	291
Ξενόγλωσση	296
Ηλεκτρονικές πηγές	304
Παράρτημα	305